ZN WSH Zarządzanie 2020 (1), s. 107-126
Artykuł przeglądowy
Review Article

Data wpływu/Received: 3.11.2019
Data recenzji/Accepted: 17.02.2020/24.02.2020
Data publikacji/Published: 31.03.2020

Źródła finansowania publikacji: **środki statutowe**

DOI:

Authors' Contribution:

(A) Study Design (projekt badania)
(B) Data Collection (zbieranie danych)
(C) Statistical Analysis (analiza statystyczna)
(D) Data Interpretation (interpretacja danych)
(E) Manuscript Preparation (redagowanie opracowania)
(F) Literature Search (badania literaturowe)

dr Aleksandra Szewieczek [F]
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
ORCID 0000-0002-2408-0856

mgr Iwona Franczak [F]
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
ORCID 0000-0002-4936-5225

KIERUNKI BADAŃ NAD ZINTEGROWANYM RAPORTOWANIEM W POLSCE – STAN OBECNY I PERSPEKTYWY

RESEARCH DIRECTIONS ON INTEGRATED REPORTING IN POLAND: CURRENT STATE AND PERSPECTIVES

Streszczenie: Rozwój raportowania, w tym niefinansowego, spowodował podjęcie inicjatyw nad próbą jego scalenia. Idea sprawozdawczości zintegrowanej skupia się na połączeniu informacji finansowych z niefinansowymi, w kierunku kreacji holistycznego obrazu jednostki sprawozdawczej. Integracja przyjmuje zatem wyraz sprawozdawania poszerzonego, tak by można było przedstawić, poznać i zrozumieć cały proces tworzenia wartości w podmiocie. Ze względu na stosunkowo krótki okres funkcjonowania koncepcja raportowania zintegrowanego ewoluuje. Nieco szerszy zakres poznawczy prezentują badania zagraniczne, co wynika z wcześniejszego okresu implementacji. Również na gruncie krajowym zaobserwować można pewne kierunki prowadzenia badań i ich ewolucję. Obok wykorzystania doświadczenia badaczy zagranicznych ważne jest także uwzględnienie aspektów regionalnych (krajowych). Prezentowany artykuł stanowi wynik eksploracji obszarów badawczych nad raportowaniem zintegrowanym w Polsce. Celem jest metaanaliza krajowych badań nad raportowaniem zintegrowanym, próba ich usystematyzowania oraz wskazanie luk badawczych i w efekcie pożądanych kierunków dalszych badań.
Autorki stawiają tezę, że krajowe badania są w fazie wstępnej, a ich kierunki ewolucji będą zmierzały także w stronę badań ilościowych. Wyniki prowadzonych prac mają charakter przeglądu systematycznego, co warunkuje zastosowanie metod badawczych w postaci metaanalizy głównie krajowej literatury przedmiotu i aktów prawnych, dedukcji oraz wnioskowania. W wyniku badań uznano, że wymagane jest pogłębienie badań dotyczących wypracowania wspólnych rozwiązań w raportowaniu zintegrowanym w celu zwiększenia ich wiarygodności. Ponadto konieczne jest skierowanie procedur badawczych na dane ilościowe, jak również metody badań ankietowych, które pozwolą sformułować wnioski z ograniczonym subiektywizmem, silnie osadzone w praktyce gospodarczej.

Słowa kluczowe: zintegrowane raportowanie, sprawozdawczość finansowa, informacje niefinansowe, społeczna odpowiedzialność, zrównoważony rozwój

Abstract: The development of the reporting methods – including non-financial – has caused a number of initiatives to try to integrate them. The idea of integrated reporting focuses on combining financial and non-financial information toward generating a holistic representation of a given reporting unit. Said integration adopts the form of expanded reporting in order to present, familiarize and understand the comprehensive process in creating value in a given enterprise. As a result of the relatively short period of its application in Poland, the concept of integrated reporting continues to evolve. A wider range of examination is to be found abroad since the concept has been applied somewhat earlier. Also in Poland, certain directions of research and their evolution can be observed. In addition to using the experience of foreign researchers, it is also important to consider regional (national) aspects. The presented article is the result of exploration of research areas on integrated reporting in Poland. The objective is a meta-analysis of domestic studies pertaining to integrated reporting, systemizing them and indicating inferred directions of further study. The authors profess the thesis that domestic study is in its initial stage and the evolving direction(s) will also pursue quantitative surveys. The results of this present effort has the quality of a systematic review which determines the use of research method in the form of meta-analysis of primarily domestic literature and legal acts, deduction and inference.
The result of the study concludes that further study of integrated reporting in Poland will require deepen research on the development of standards in integrated reporting in order to increase their reliability. In addition, it is necessary to direct research procedures on quan-

titative data, as well as methods of surveys, which will allow to formulate conclusions with limited subjectivity, as well as strongly embedded in business practice.

Keywords: integrated reporting, financial reporting, non-financial information, social responsibility, sustainable development

Wstęp

Oczekiwania użytkowników informacji sprawozdawczych zmieniają się pod wpływem zmian w otoczeniu gospodarczym. Z jednej strony interesariusze zgłaszają coraz bardziej zaawansowane potrzeby, z drugiej strony natłok informacji skutkuje chaosem informacyjnym. Zbyt duża ilość informacji nie ułatwia procesu decyzyjnego. Wręcz odwrotnie, utrudnia go i często skutkuje generowaniem informacji nieprzydatnych, zbyt rozdrobnionych, które nie przyczyniają się do powstawania wartości dodanej.

Równocześnie narasta tendencja poszerzania wachlarza sprawozdawczego o kwestie niefinansowe, procesowe, środowiskowe, społeczne i inne. Przedsiębiorstwo zaczyna być postrzegane nie tylko jako miejsce generujące wyniki finansowe i przepływy pieniężne, ale jako twór kształtujący lokalne środowisko, oddziałujący na społeczeństwo i funkcjonowanie lokalnych struktur. Ma to również związek z rozwojem koncepcji zarządzania procesowego, łańcucha tworzenia wartości. Szeroki zakres tematyki sprawozdawczej, jej zróżnicowanie i niejednolitość powodują podjęcie prób jej integracji dla utrzymania funkcji wiarygodności, zrozumiałości i przydatności zarówno dla użytkowników wewnętrznych, jak i zewnętrznych.

Ze względu na stosunkowo krótki okres funkcjonowania koncepcja raportowania zintegrowanego ewoluuje. Nieco szerszy zakres znajduje w badaniach zagranicznych, co wynika z wcześniejszego okresu jej implementacji. Równocześnie rozwiązania krajowe podlegają także wpływom miejscowych uwarunkowań prawnych, organizacyjnych, ekonomicznych i społecznych. Prezentowany artykuł stanowi wynik eksploracji obszarów badawczych nad raportowaniem zintegrowanym w Polsce. Celem jest metaanaliza krajowych badań nad raportowaniem zintegrowanym, próba ich usystematyzowania oraz wskazanie luk badawczych i w efekcie pożądanych kierunków dalszych badań. Autorzy stawiają tezę, że krajowe badania są w fazie wstępnej, a ich kierunki ewolucji będą zmierzały także w stronę badań ilościowych.

Wyniki prowadzonych prac mają charakter przeglądu syntetycznego, co warunkuje zastosowanie metod badawczych w postaci metaanalizy głównie krajowej literatury przedmiotu i aktów prawnych, dedukcji oraz wnioskowania.

1. Przesłanki rozwoju raportowania zintegrowanego

Informacja stanowi kluczowy atrybut skutecznego procesu decyzyjnego. Transformacja danych w informacje przebiega w wielu różnych zakresach i etapach, uzależnionych od ich charakteru, warunków pozyskania i przetwarzania, potrzeb informacyjnych oraz wielu innych uwarunkowań o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym. System rachunkowości obejmuje takie etapy, jak: identyfikacja, pomiar i komunikacja informacji ekonomicznych, w celu wykorzystania przez użytkowników w dokonywaniu ocen oraz podejmowaniu decyzji[1]. Zrozumiałe jest, że w miarę upływu lat zmienia się otoczenie, zmieniają się także oczekiwania i potrzeby jego przedstawicieli.

Interpretacja istoty, zakresu, treści oraz funkcji rachunkowości wobec wewnętrznych czy zewnętrznych potrzeb informacyjnych w działalności gospodarczej ulega zatem znacznemu rozszerzaniu. Sytuacja taka jest wyrazem dostosowywania się tej dyscypliny naukowej w aspekcie teoretycznym oraz praktycznym do pojawiających się nowych wyzwań, połączonych z efektywnością gospodarowania czy szeroko rozumianym zarządzaniem (np. wartością przedsiębiorstwa, kapitałem czy środowiskiem naturalnym)[2]. Bezspornie stwierdzić można, że realizacja naczelnej funkcji rachunkowości, jaką jest kreowanie użytecznej informacji ekonomicznej we współczesnej gospodarce, jest zadaniem złożonym i niełatwym. S. Hońko stwierdza, że rzeczywistość ujmowana przez rachunkowość jest zmienna oraz staje się coraz trudniejsza do transponowania ją na dane liczbowe, co powoduje, że stawiane są przed nią kolejne wyzwania[3].

Użytkownicy, zgodnie z teorią interesariuszy i teorią rozliczalności, zgłaszają zapotrzebowania na szereg informacji pokazujących obraz całej działalności jednostki, a ujawnianych poza zakresem sprawozdania finansowego. Domagają się oni m.in. określenia, w jaki sposób organizacje tworzą wartość[4]. Rozwijając powyższe, warto przypomnieć, że każda jednostka realizuje różne cele. Cele te mogą mieć charakter nieodłączny, wtedy odnoszą się do efektów jej działań, jak np. wielkości produkcji, świadczonych usług czy sprzedawanych towarów, ale również emitowanych odpadów. Mogą mieć również charakter wewnętrzny i wtedy odnoszą się do głównego celu działania organizacji. Dla jednych podmiotów będzie to dążenie do uzyskiwania zysku w długim terminie, natomiast dla innych wartość rynkowa, wzrost udziału

[1] A. Piosik, *Zasady rachunkowości zarządczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 14.
[2] M. Stępień, Z. Wydymus, *Wybrane kierunki wykorzystania informacyjnej funkcji rachunkowości przedsiębiorstwa*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie" 2005, nr 674, s. 75-102.
[3] S. Hońko, *Wycena – pięta achillesowa rachunkowości?*, [w:] T. Kiziukiewicz (red.), *Problemy współczesnej rachunkowości*, t. 1, „Zeszyty Naukowe US. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2013, nr 61, s. 45.
[4] D. Phillips, L. Watson, M. Willis, *Benefits of Comprehensive Integrated Reporting: By Standardizing Disparate Information Sources, Financial Executive Can Eliminate the Narrow Perspectives of the Elephant and the Blind Man Parable – and 'See' Beyond Merely Information Silos or Reports*, „Financial Executive" 2011, Vol. 27, No. 2; S. Zhou, R. Simnett, W. Green, *Does Integrated Reporting Matter to the Capital Market?*, „Abacus" 2017, t. 53, nr 1.

w rynku czy stabilność miejsca pracy[5]. W związku z tym w literaturze zaczęły pojawiać się rozważania o niedostatecznej użyteczności sporządzanej sprawozdawczości. Jednym z podejmowanych problemów jest niewystarczająca szczegółowość poszczególnych pozycji sprawozdania finansowego. Podkreśla się, że zbyt mała szczegółowość przedstawianych danych może zmniejszać użyteczność sprawozdań finansowych, a to z kolei negatywnie oddziałuje na proces decyzyjny[6]. J. Samelak wymienia niedoskonałości modelu sprawozdawczości finansowej, takie jak problem związany z możliwością ustalenia wartości rynkowej przedsiębiorstwa, brak korelacji pomiędzy raportami z różnych okresów, nieuwzględnianie modelu biznesu, brak orientacji na istotne czynniki sukcesu, pominięcie ujawnień dotyczących planów strategicznych spółki czy problem z określeniem wartości niektórych zasobów przedsiębiorstwa, np. kapitału intelektualnego[7]. Badania prowadzone przez ACCA (The Association of Chartered Certified Accountants) ukazały, że kryzys finansowy wpłynął niekorzystnie na zaufanie inwestorów do informacji zawartych w sprawozdaniach jednostek gospodarczych. 2/3 inwestorów stwierdziło, że przywiązują oni większą wagę do innych informacji niż tylko tradycyjna sprawozdawczość finansowa[8]. Równocześnie przewaga konkurencyjna podmiotów uzyskiwana jest w efekcie wykorzystywania aktywów niematerialnych oraz mechanizmów niekoniecznie powiązanych z dostarczaniem produktów finalnych klientom[9], dlatego też sprawozdawczość powinna dążyć do ujawniania tych informacji, które rzeczywiście mają wpływ na wartość przedsiębiorstwa. W efekcie również w przedsiębiorstwach i ich sposobach komunikacji z otoczeniem następują zmiany. Przybierają one postać dodatkowych raportów, albo też poszerzonych raportów, w których obszar narracyjny wzrasta[10]. Rozwój raportowania, w tym niefinansowego, spowodował podjęcie inicjatyw nad próbą jego scalenia. Podnoszono konieczność spójności raportowania korporacyjnego, a cele tego procesu zostały ustalone na bazie badań i konsultacji z praktyką gospodarczą. Dokonując przeglądu raportów o charakterze sprawozdawczym, sporządzanych przez przedsiębiorstwa, obok tradycyjnego raportu zarządu oraz not objaśniających do sprawozdania finansowego, moż-

[5] A. Niemiec, *Zintegrowane raportowanie*, „Rachunkowość" 2017 nr 9.

[6] B. Micherda, *Wybrane aspekty ewolucji rachunkowości*, [w:] B. Micherda (red.), *Kierunki ewolucji sprawozdawczości i rewizji finansowej*, Difin, Warszawa 2012, s. 28; K. Stępień, *Sprawozdanie z sytuacji finansowej (bilans) w świetle obecnych regulacji*, [w:] B. Micherda (red.), *Kierunki ewolucji sprawozdawczości i rewizji finansowej*, Difin, Warszawa 2012, s. 124.

[7] J. Samelak, *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2013.

[8] Accountants for business, *Understanding investors: directions for corporate reporting*, The Association of Chartered Certified Accountants, June 2014.

[9] J. Tidd, J. Bessant, *Zarządzanie innowacjami. Integracja zmian technologicznych, rynkowych i organizacyjnych*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s. 25.

[10] A. Kamela-Sowińska, *Od rachunkowości do opisu gospodarczego*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości" 2014, t. 77, nr 133, s. 107-116; E.M. Walińska, *Zintegrowany raport – początek końca sprawozdania finansowego?*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości" 2015, t. 82 (138), s. 151-165; J. Krasodomska, *Sprawozdawczość zintegrowana jako nowy obszar badań naukowych w rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości" 2015, nr 82(138), s. 77-92.

liwe było wskazanie raportów o społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR / raportów zrównoważonego rozwoju / raportów oddziaływania społecznego). Obszar ten wydawał się jednak dość swobodny i nieuporządkowany. W związku z czym wyraźny krok w rozwoju raportowania zintegrowanego osiągnięto w roku 2013, w którym przedstawiono strukturę i zasady tego procesu pod postacią International Integrated Reporting Framework[11]. Oczywiste jest, że procesy rozwoju tego obszaru nastąpiły znacznie wcześniej[12]. Już w roku 1995 Eccles i Mavrinac poruszali aspekt sprawozdawczości niefinansowej[13]. Również w praktyce gospodarczej zaobserwowano pewne początkowe procesy integracyjne (raporty zintegrowane spółek Novozymes, Natura i Novo Nordisk w roku 2002 i 2004), a dopiero za nimi zaczęły podążać prace koncepcyjne[14]. W roku 2010 wprowadzono obowiązkowe raporty zintegrowane dla spółek giełdowych w RPA[15]. Za istotny moment uznaje się rok 2011, w którym to Międzynarodowa Rada ds. Sprawozdawczości Zintegrowanej opublikowała referat „W kierunku sprawozdawczości zintegrowanej – Komunikowanie Wartości w XXI w."[16]. Mając na uwadze istotną rolę, jaką w gospodarkach krajowych i międzynarodowych odgrywają duże przedsiębiorstwa/korporacje, a także dążąc do regulacji i standaryzacji rynku wspólnego, na terenie Unii Europejskiej wprowadzono dodatkowo od 1 stycznia 2017 roku obligatoryjne ujawnianie danych pozafinansowych przez tzw. duże spółki[17].

Sprawozdawczość zintegrowana stanowi „proces, w wyniku którego organizacja informuje o przebiegu tworzenia wartości w czasie, przede wszystkim w formie okresowego raportu zintegrowanego"[18]. Raport zintegrowany przyjmuje „postać zwięzłego komunikatu na temat udziału strategii, ładu korporacyjnego, wyników działalności i prognoz, ujętych w kontekście uwarunkowań zewnętrznych, w tworzeniu wartości

[11] International Integrated Reporting Council, The Interantional <IR> Framework. Integrated Reporting 2013, https://integratedreporting.org/resource/international-ir-framework [dostęp: 30.09.2019].

[12] B. Bek-Gaik, *Sprawozdawczość zintegrowana – przegląd badań*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości" 2017, tom 92 (148), s. 9-28.

[13] R.G. Eccles, S. Marvinac, *Improving the Corporate Disclosure Process*, „Sloan Management Review" 1995, Vol. 36, No. 4, s. 11-25, cyt. za: M. Sobczyk, *Podstawy teoretyczne koncepcji zintegrowanego raportowania*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Zeszyt Naukowy" 2013, nr 13, s. 155-167.

[14] J. Krasodomska, *Sprawozdawczość zintegrowana…*

[15] M. Dumitru, M.E. Glavan, C. Gorgan, V.F. Dumitru, *International Integrated Reporting Framework: A case study in the software industry*, "Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica" 2013, No. 15(1), s. 24-39.

[16] IIRC – International Integrated Reporting Council, Towards Integrated Reporting – Communicating Value in the 21st Century, 2011.

[17] Jednostki zainteresowania publicznego, których średnioroczne zatrudnienie wynosi powyżej 500 pracowników oraz w których suma bilansowa wynosi powyżej 20 mln EUR lub przychody netto powyżej 40 mln EUR, podlegają obligatoryjnemu raportowaniu informacji odnoszących się do takich kwestii jak opis polityk, ich wynik, ocena ryzyka, podstawy zarządcze, wskaźniki z zakresu przeciwdziałania korupcji, negatywnego wpływu na środowisko naturalne, aspektów pracowniczych, społecznych i poszanowania praw człowieka – por. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/EU z 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/EU w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy, Dz. Urz. UE, L rok 2014, nr 330.

[18] International Integrated Reporting Council, The Interantional <IR> Framework. Integrated Reporting...

krótko-, średnio- i długoterminowej"[19]. W efekcie rozwoju raportowania zintegrowanego następuje odwrót od tradycyjnego, dość zwięzłego informowania, głównie o efektach finansowych (liczbach) całej działalności przedsiębiorstwa, uzupełnionej wybiórczo o selektywny opis słowny (informacja dodatkowa), w kierunku informowania o elementach i przebiegu procesu tworzenia wartości. Idea sprawozdawczości zintegrowanej skupia się na połączeniu informacji finansowych z niefinansowymi, w kierunku holistycznego przedstawiania obrazu jednostki sprawozdawczej. Integracja przyjmuje zatem wyraz sprawozdawania poszerzonego, tak by można było przedstawić, poznać i zrozumieć cały proces tworzenia wartości w podmiocie. W kontekście raportowania zintegrowanego wartość organizacji jest tworzona za pomocą modelu biznesowego, który wykorzystuje kapitały oraz przekształca je przez działania biznesowe czy interakcje w celu uzyskania produktów oraz rezultatów, które to w perspektywie krótko-, średnio- i długoterminowej generują wartość dla organizacji, interesariuszy, społeczeństwa, a także środowiska naturalnego[20]. Stwarza to w sprawozdawczości nową przestrzeń dla informacji niefinansowych[21].

2. Użyteczność informacji sprawozdawczych – ewolucja oczekiwań interesariuszy

Współcześnie wartość przedsiębiorstwa jest oceniana przy uwzględnieniu celów szerokiego grona interesariuszy, których ciągły wzrost oczekiwań w stosunku do tworzonej przez podmiot wartości implikuje zwiększenie zapotrzebowania na przetwarzane informacje. Poszczególne grupy interesariuszy zgłaszają różne potrzeby, siły wpływu bądź oczekiwania względem przedsiębiorstwa, a ich cele są przy tym bardzo zróżnicowane oraz częściowo wykluczające się[22]. Do interesariuszy mogą się zaliczać m.in. inwestorzy, pracownicy, konsumenci, klienci, dostawcy, organy publiczne, społeczności lokalne czy partnerzy społeczni. Tylko dostosowana do potrzeb głównych interesariuszy treść raportu zapewni jego przydatność[23].

Zapotrzebowania informacyjne interesariuszy ewoluują i obejmują kwestie, które wychodzą poza możliwości raportowania finansowego. Interesariusze wraz z ciągłą zmianą rynku potrzebują dodatkowych informacji na temat działania danej organizacji, sposobu zarządzania nią – z uwzględnieniem zarówno zasobów finansowych, jak i niefinansowych. Zmiana oczekiwań interesariuszy powodowała prze-

[19] Ibidem.
[20] International Integrated Reporting Council, *Value Creation. Background Paper*, 2013, http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/08/Background-Paper-Value-Creation.pdf [dostęp: 8.10.2019].
[21] A. Niemiec, *Zintegrowane raportowanie…*, op. cit.
[22] M. Arnaboldi, G. Azzone, M. Giorgino, *Performance Measurement and Management for Engineers,* Elsevier, London/San Diego 2015, s. 18.
[23] T. Aldea, *Jak przygotować dobry raport na temat informacji niefinansowych*, „Rachunkowość" 2017, nr 12.

obrażenie sposobu pojmowania sprawozdawczości, co było warunkiem uzyskania użytecznych informacji sprawozdawczych. Ma to doprowadzić do bardziej zwięzłego i zrozumiałego raportu zarówno kierowanego do osób wewnątrz firmy, jak również do tych, które chcą w nią inwestować czy innych zewnętrznych interesariuszy („zintegrowane myślenie")[24]. Jednostka sprawozdawcza powinna zatem zwracać uwagę zarówno na czynniki wewnętrzne, które na ogół są dobrze znane kierownictwu firmy, jak i na oczekiwania interesariuszy. Dopiero tak uzyskane informacje pozwolą określić stopień ważności różnych tematów i unaocznić istotną potrzebę stworzenia przez organizację stosownej polityki postępowania w danej dziedzinie.

3. Metaanaliza dotychczasowych badań nad integracją sprawozdawczości finansowej i niefinansowej w Polsce

W badaniach literaturowych opartych na dorobku polskich badaczy już w pierwszym etapie widoczne jest wyraźne zarysowanie dwóch dominujących szkół tych badań: krakowska reprezentowana przez Bek-Gaik, Rymkiewicza, Krasodomską i innych oraz szkoła poznańska reprezentowana przez Remlein, Zysnarską-Dworczak, Garsteckiego i innych. Ponadto praktycznie każdy ośrodek naukowy wykazuje się na tym polu aktywnością (tab. 1). Nurty badawcze wydają się jednak na tym etapie podobne, choć w miarę upływu lat praktykowania raportowania zintegrowanego powinno to podlegać dalszej ocenie. Obecnie możliwe jest wyróżnienie następujących nurtów prowadzonych badań:

- badania osadzone w warstwie teoriopoznawczej;
- badania osadzone w warstwie empirycznej;
- przegląd systematyczny rezultatów innych badań.

[24] A. Niemiec, *Zintegrowane raportowanie…*, op. cit.

Tabela 1. Badania nad raportowaniem zintegrowanym w Polsce
Table 1. Research on integrated reporting in Poland

Autor (data)	**Zakres**	**Wnioski**	**Metody**
Bek-Gaik (2017)	Przegląd badań	Brak jednoznacznego wskazania powszechności stosowania w sprawozdawczości korporacyjnej.	Metoda opisowa
Świderska, Bek-Gaik (2016)	Przegląd literatury i badań	Rozważania na temat za i przeciw sprawozdawczości zintegrowanej. Podkreślono słuszność idei, ale wskazano wiele obszarów wymagających rozwagi (natłok informacji, ujawnienia, konkurencja, uporządkowanie i ujednolicenie raportów).	Metoda opisowa
Matuszak (2016)	Przegląd literatury	Ramy zintegrowanej sprawozdawczości powinny być dalej rozwijane w celu zwiększenia przejrzystości zasad i jakości ujawnień	Metoda opisowa
Bek-Gaik, Rymkiewicz (2015)	Przegląd literatury, badanie 4 raportów spółek wybranej branży	Ujawnianie modelu biznesu jest bardzo ogólnikowe, rozproszone, niespójne, niekompletne i swobodne oraz zawarte w różnych sprawozdaniach. Brak wyraźnego powiązania z wartościami finansowymi. Niejednolitość podejścia do definiowania modelu biznesu. Wytyczne mogą korzystnie wpłynąć na ograniczenie rozproszenia i niespójności w tym zakresie.	Metoda opisowa, analiza opisowa raportów
Matuszyk (2015)	Przegląd literatury	Raport zintegrowany ma na celu poprawę komunikacji, tworzenie pozytywnego wizerunku firmy w oczach interesariuszy i w efekcie budowanie relacji i przewagi konkurencyjnej. Badania kierowane na aspekty finansowe, brak w Polsce badań nad wykorzystaniem w komunikacji z interesariuszami oraz nastawienia kadry zarządzającej.	Metoda opisowa
Kwiecińska (2015)	Przegląd literatury	Raportowanie zintegrowane to dobry kierunek rozwoju sprawozdawczości. Konieczne jest jednak podjęcie działań zapewniających jego wiarygodność, w postaci np. standaryzacji, doskonalenia wewnętrznych procesów, ustalenia minimalnego zestawu wskaźników, atestacji.	Metoda opisowa

Krasodomska (2015)	Przegląd literatury	Problematyka raportowania zintegrowanego będzie stanowiła jeden z głównych nurtów badawczych w rachunkowości. Luki badawcze i problemy do dalszego rozwoju to: model biznesu, koncepcja wartości, sześć kapitałów, jakość, istotność i przydatność decyzyjna raportów zintegrowanych oraz rola księgowych i biegłych rewidentów w tym zakresie.	Metoda opisowa
Szczepańska (2015)	Przegląd literatury	Zasada istotności z perspektywy zintegrowanej sprawozdawczości przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego wymaga szczególnej rozwagi i stanowi jedną z podstawowych jej zasad. Jest to podyktowane znacznym rozszerzeniem zakresu prezentowanych informacji. Istotność należy postrzegać jako podrzędną cechę przydatności informacji.	Metoda opisowa
Zyznarska-Dworczak (2015)	Przegląd literatury	Warunkiem rozwoju i zwiększenia wiarygodności raportowania zintegrowanego jest odpowiedni rozwój i dostosowanie systemu rachunkowości zarządczej w celu właściwego pomiaru działań. Uwiarygodnienie realizacji założeń strategii odpowiedzialności społecznej może być osiągnięte poprzez odpowiednią konstrukcję zarządczej rachunkowości odpowiedzialności społecznej.	Metoda opisowa
Karmańska (2014a)	Przegląd literatury	Obecnie wkraczamy w czwartą erę rozwoju sprawozdawczości. Jest to epoka dominującej roli imperatywu zrównoważonego wzrostu. Nie można tego rozumieć tylko jako prezentację niezależnych dużych zestawów dodatkowych informacji, obok sprawozdania finansowego, ponieważ określenie wartości wymaga w sensie naukowym dalszych badań.	Metoda opisowa, dedukcja, studium przypadków
Karmańska (2014b)	Przegląd literatury	Osiągnięte wyniki finansowe należy umieścić na szczycie piramidy raportowania. Jednak w piramidzie sprawozdawczości korporacyjnej jako absolutnie niezbędne elementy powinny znajdować się wszystkie ujawnienia dotyczące sposobu, w jaki osiągnięto wyniki finansowe (tj. model tworzenia biznesu i tworzenia wartości), a także społeczne i środowiskowe konsekwencje prowadzonej działalności. W naukach ekonomicznych wskazane jest podjęcie działań w celu zdefiniowania kategorii wartości ekonomicznej.	Metoda opisowa, dedukcja, studium przypadków

Sobczyk (2013)	Przegląd literatury	Wskazano podstawy teoretyczne koncepcji raportowania zintegrowanego	Metoda opisowa
Garstecki (2015)	Przegląd literatury, analiza raportów zintegrowanych w obszarze informacji finansowych	Brak standaryzacji części finansowej raportu zintegrowanego znacznie utrudnia jego czytanie oraz porównanie w przestrzeni (między innymi jednostkami). Sformułowano postulaty określenia wzorca części finansowej raportu zintegrowanego wraz z jej elementami, minimalnej zawartości poszczególnych elementów części finansowej, katalogu obligatoryjnych wskaźników finansowych oraz innych informacji finansowych oraz fakultatywnych.	Metoda opisowa, dedukcja oraz analiza opisowa raportów
Szczepankiewicz (2014)	Przegląd literatury, badanie zgodności struktury raportów zintegrowanych 6 podmiotów	Istnieje potrzeba zapewnienia odpowiedniej jakości i porównywalności zintegrowanych sprawozdań. Niezbędne jest opracowanie krajowych wytycznych raportu zintegrowanego. Ewolucja sprawozdawczości w kierunku koncepcji biznesowej.	Metoda opisowa
Remlein (2015)	Przegląd literatury, badanie raportów zintegrowanych 4 grup kapitałowych branży paliwowej i energetycznej	Raportowanie zintegrowane podlega rozwojowi. Podmiot sprawozdawczy odnosi wiele korzyści z ujawniania dodatkowych informacji, np. wzmocnienie pozycji na rynku, reputacji, a w efekcie wzrost wartości.	Metoda opisowa
Walińska (2015)	Relacje między raportem zintegrowanym a sprawozdaniem finansowym, badanie treści raportów	Sprawozdawczość wymaga uporządkowania, a zagrożeniem dla skuteczności raportowania zintegrowanego jest swoboda i uznaniowość prezentowanych treści. Konieczne stosowanie zasady istotności. Współegzystencja obu form sprawozdawczości. Raport zintegrowany – tzw. sprawozdanie z wartości – powinien stanowić trzeci wymiar sprawozdawczości (obok finansowej i niefinansowej), integrujący istotne elementy pozostałych dwóch wymiarów.	Metoda opisowa

Bek-Gaik, Rymkiewicz (2015)	Przegląd literatury, badanie raportów 3 grup	Raportowanie zintegrowane nie jest popularne wśród spółek WIG30 (rok 2013), choć wiele spółek sporządza rozbudowane raporty biznesowe. Badane raporty zintegrowane pokrywają się z wymaganą przez IIRC strukturą. Trudno jest jednak ocenić jakość i wiarygodność informacji niefinansowych, ograniczaną przez nadmierną ilość prezentowanych danych i brak ich wzajemnego powiązania.	Metoda opisowa
Remlein (2016)	Przegląd literatury	Identyfikacja kosztów i korzyści raportowania zintegrowanego. Wzrost kosztów występuje szczególnie na etapie wdrożeniowym. Korzyści dotyczą pozytywnego odbioru przedsiębiorstwa, wzmocnienia pozycji na rynku i reputacji.	Metoda opisowa
Bagieńska (2018)	Badanie raportów zintegrowanych 10 spółek	Raport zintegrowany może być wykorzystany jako narzędzie kreowania pożądanego wizerunku pracodawcy. Istnieje duże zainteresowanie raportowaniem w obszarze kapitału ludzkiego. Wady to brak powiązania informacji niefinansowych z finansowymi.	Metoda opisowa, analiza morfologiczna
Walińska, Bek-Gaik, Gad (2018)	Badanie wszystkich raportów zintegrowanych za lata 2013-2016 spółek notowanych na GPW	Badanie struktury raportu zintegrowanego pod kątem udziału informacji finansowych i niefinansowych wskazuje, że jest to raport niefinansowy. Raport integrowany w praktyce polskiej sprawozdawczości stanowi niezależne sprawozdanie, nie zawiera istotnych części sprawozdania finansowego oraz raportu zarządu, choć prezentowane w nim w niewielkim zakresie dane finansowe są zazwyczaj powielane ze sprawozdania finansowego. Raport ten nie integruje informacji finansowych i niefinansowych.	Metoda obserwacji, analiza opisowa raportów
Sikacz (2018)	Badanie raportów zintegrowanych 7 grup kapitałowych notowanych na GPW	Raporty zintegrowane opracowane z wykorzystaniem wybranych wskaźników ekonomicznych GRI nie zapewniają porównywalności informacji, jakość raportów jest niesatysfakcjonująca. Informacje są chaotyczne i nieuporządkowane. Problem integracji informacji niefinansowych z finansowymi.	Metoda obserwacji, analiza opisowa raportów

Chojnacka, Bering (2018)	Badanie raportów zintegrowanych 4 grup kapitałowych z sektora paliwowo-energetycznego	Zasadna jest standaryzacja informacji prezentowanych w raportach zintegrowanych. W praktyce polskich przedsiębiorstw odnotowano wyraźny podział na część finansową i niefinansową, w zagranicznych taka sytuacja nie wystąpiła.	Metoda obserwacji, analiza opisowa raportów
Raulinajtys-Grzybek, Karwowski, Świderska (2018)	Badanie raportów zintegrowanych 2 spółek branży energetycznej oraz 2 raportów rocznych „tradycyjnych"	Występują różnice w zakresach ujawnień w różnych raportach zintegrowanych. Raporty zintegrowane prezentują bardziej precyzyjne informacje o ryzyku.	Metoda opisowa, metoda delficka, analiza statystyczna

Źródło: opracowanie własne.

Dokonując przeglądu badań w zakresie raportowania zintegrowanego, należy zauważyć, że ten obszar nawiązuje (również w czasie) do zakresów, które były wybiórczo przedmiotem raportowania jeszcze przed powstaniem wytycznych odnośnie do koncepcji zintegrowanej. Badania te stanowią równocześnie bogatą warstwę teoriopoznawczą i empiryczną do rozwoju dyskusji nad raportami zintegrowanymi. Znacznie rozszerza to, ale i zniekształca eksplorację tego pola badawczego. Problematyka ta dotyczy głównie raportowania danych niefinansowych o CSR[25], jak również o modelu biznesu[26]. Wybiórcze podejście do elementów raportowania zintegrowanego, w szczególności oparte na empirycznych danych spółek działających na rynku polskim, jest w pełni uzasadnione. W badanym wtedy okresie (głównie do roku 2012) w Polsce praktycznie nie sporządzano raportów zintegrowanych, a ba-

[25] L. Hawrysz, *Przygotowanie spółek giełdowych do ujawniania informacji pozafinansowych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2017, nr 470; P. Wołczek, *Development of the CSR concept in Poland – progres or stagnation?*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2015, nr 387; B. Fijałkowska, *Raportowanie CSR a kwestie etyki i odpowiedzialności przedsiębiorstw*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2015, nr 396; B. Bek-Gaik, B. Rymkiewicz, *Model biznesu w sprawozdawczości polskich spółek publicznych na przykładzie branży energetycznej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2015, nr 398, s. 36-52; J. Błach, *Raportowanie CSR jako element relacji inwestorskich przedsiębiorstwa*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2013, nr 311, s. 11-19; J. Samelak, *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*..., op. cit.

[26] B. Bek-Gaik, B. Rymkiewicz, *Wpływ CSR na finansowe miary dokonań jednostek*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 854. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2015 nr 73.

dane elementy stanowią składowe, które w miarę upływu czasu zostały w całości lub części włączone do sprawozdania zintegrowanego.

Skupiając się na wynikach badań przedstawionych w tabeli 1, można zauważyć, że autorzy podkreślają holistyczne podejście do informowania o przedsiębiorstwie[27], co odzwierciedla cel sprawozdawczy w postaci zmniejszenia luki informacyjnej. Równocześnie powszechnie akcentowany jest problem braku ujednoliconych zasad i metod, standardów raportowania zintegrowanego oraz nadmiaru prezentowanych informacji[28]. Może to stanowić o braku ich porównywalności w czasie i przestrzeni i być przeszkodą dla odpowiedniej jakości danych sprawozdawczych. Problemem strukturalnym staje się zatem wiarygodność prezentowanych w nim informacji[29]. Ale istotne są również zasady zwięzłości, istotności, kompletności, spójności i porównywalności[30].

Raporty zintegrowane przybierają formę komunikowania pożądanych informacji określonym użytkownikom i dzięki temu sprzyjają osiąganiu przez przedsiębiorstwo pożądanych celów (głównie o charakterze promocyjnym). Rodzi to obawy o traktowanie ich jako narzędzia marketingu, a nie źródła informacji wspomagających proces decyzyjny[31].

Raporty zintegrowane nie stanowią wyłącznie modyfikacji „tradycyjnych" sprawozdań finansowych. Trudno nawet mówić o ich ewolucji. Raporty zintegrowane to inne podejście do procesu sprawozdawczości, w ramach której następuje odejście od tzw. twardego raportowania danych finansowych w kierunku raportowania „miękkiego", „rozmytego" o strategii firmy, ładzie korporacyjnym, modelu biznesowym, alokacji zasobów i procesie tworzenia wartości (niekoniecznie finansowej), jak również raportowania o społecznej odpowiedzialności prowadzonej działalności. Pełny obraz przedsiębiorstwa można uzyskać poprzez umiejętne połączenie informacji niefinansowych z informacjami finansowymi. Tymczasem jak wskazują wyniki badań przeprowadzonych na części raportów zintegrowanych, publikowanych w latach 2013-2016 przez spółki notowane na GPW, raporty te nie spełniają funkcji integracji, przypisanej już z samej ich nazwy. Dominują w nich informacje niefinansowe, w niewielkim stopniu (około 10%) uzupełnione o informacje finansowe, zazwyczaj skopiowane ze sprawozdania finansowego[32]. To stawia znak zapytania przed dalszym rozwojem tej sprawozdawczości, szczególnie w warunkach dodatkowego obowiązku sprawozdawczego o danych niefinansowych, dotyczącego od roku 2017 dużych spółek publicznych w Polsce. Przegląd prowadzonych przez

[27] A. Bagieńska, *Raportowanie zintegrowane w kreowaniu wizerunku pracodawcy…*, op. cit.

[28] A. Bagieńska, *Raportowanie zintegrowane w kreowaniu wizerunku pracodawcy…*, op. cit.; B. Bek-Gaik, B. Rymkiewicz, *Model biznesu w sprawozdawczości…*, op. cit.

[29] K. Kwiecińska, *Wiarygodność zintegrowanego raportu przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego…*

[30] International Integrated Reporting Council (IIRC), The Interantional <IR> Framework. Integrated Reporting…, op. cit.

[31] A. Kamela-Sowińska, *Tajemnica przedsiębiorstwa a dyrektywa Unii Europejskiej o ujawnianiu informacji niefinansowych…*, op. cit.

[32] E. Walińska, B. Bek-Gaik, J. Gad, *Informacje finansowe i niefinansowe w raporcie zintegrowanym…*op. cit.

polskich badaczy prac nad raportowaniem zintegrowanym pozwala ponadto zwrócić uwagę na następujące atrybuty, szanse i zagrożenia (tabela 2).

Tabela 2. Atrybuty, zagrożenia i szanse raportowania zintegrowanego
Table 2. Attributes, threats and opportunities for integrated reporting

Atrybuty	Narzędzie komunikacji Perspektywa tworzenia wartości Dane finansowe i niefinansowe Nastawienie na przyszłość i teraźniejszość
Zagrożenia	Ujawnianie informacji handlowych konkurentom Atestacja wiarygodności prezentowanych informacji Chaos informacyjny Brak standaryzacji, dowolność stosowanych zasad (art. 49b ust. 8 UoR) Brak porównywalności informacji Wątpliwa przydatność decyzyjna Brak odpowiedniej relacji informacji niefinansowych i finansowych Nieostry cel raportowania, wspomagany przez dodatkowe obowiązki sprawozdawcze o charakterze niefinansowym Koszty przygotowania
Szanse	Holistyczne ujęcie obrazu podmiotu sprawozdawczego Budowanie pozytywnego wizerunku podmiotu Zmniejszanie luki informacyjnej (asymetrii informacji) Ograniczenie chaosu sprawozdawczego poprzez zintegrowanie wielu różnych raportów w jedną całość W miarę upływu lat możliwe wypracowanie standardu raportowania

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Wymienione w badaniach polskich autorów problemy, dotyczące raportowania zintegrowanego, wskazują, że jest to jeszcze niedopracowana koncepcja wymagająca zmian i doprecyzowania. Idea raportu zintegrowanego jest bez wątpienia ciekawą propozycją dedykowaną raczej dla dużych organizacji. Pojawia się natomiast wątpliwość jej przydatności w jednostkach mniejszych, szczególnie w aspekcie oceny relacji nakład-efekt oraz zainteresowania interesariuszy. Ponadto w dużych organizacjach użyteczność tego sprawozdania sprawia wrażenie niezupełności. Mając jednak na uwadze wciąż początkową fazę rozwoju tego obszaru raportowania, spodziewać się można, że w przyszłości zainteresowanie nim wzrośnie. Rozwój raportowania zintegrowanego jest ciągle wielką niewiadomą i nie ma pewności, że raport taki wyeliminuje wszelkie problemy dotyczące dotychczasowych modeli sprawozdawczych. Bez wątpienia to pytanie badawcze wyznacza jeden z kierunków przyszłych badań. Na rynku polskim

do ich przeprowadzenia konieczne jest jednak zgromadzenie bazy danych nie tylko w przestrzeni, ale również w czasie. Tymczasem, jak dotąd, ze względu na początkową fazę warunek ten jest nie w pełni osiągalny. Potwierdza to również przegląd badań prowadzonych przez polskich badaczy. Na pierwszy plan wysuwa się wniosek ich koncentracji w obszarze przeglądu literatury, głównie z zastosowaniem metody opisowej. Oparte, w dużej części na literaturze zagranicznej, wnioski nie podnoszą aspektów badanych metodami ilościowymi. Można sądzić, że jest to spowodowane brakiem porównywalności do warunków krajowych. Nieliczne badania uzupełniane są o metody ilościowe (np. Raulinajtys-Grzybek i inni). Kolejny wniosek, również związany z ograniczonym raportowaniem w Polsce, dotyczy badania wyłącznie jakościowego raportów polskich spółek giełdowych, które często skupiają się na niewielkiej próbce (kilku raportów), głównie spółek energetycznych oraz branży paliwowej. W tym obszarze widoczny jest niedostatek badań. Sądzić można, że ich rozwój także nastąpi w miarę upływu czasu. Podobna przyczyna może dotyczyć wniosków konstruowanych w oparciu o metodę badań ankietowych.

Na podstawie przeprowadzonej analizy dostępnych wyników badań warto sformułować dodatkowy komentarz. Zauważyć bowiem należy, że przyszłą rolą naukowców będzie nadal definiowanie istoty, zakresu oraz celu, a w niektórych przypadkach także postulowanie formy i treści nowych obowiązków sprawozdawczych. Ponadto z powodu coraz większej subiektywności i uznaniowości informacji ujawnianych wewnątrz raportów zintegrowanych rolą środowiska naukowego powinno stawać się wypracowywanie rozwiązań, które przyczyniałyby się do zwiększenia wiarygodności i przejrzystości nowych sprawozdań w przyszłości. Jeżeli raportowanie zintegrowane ma być podstawą do komunikacji z interesariuszami, to standardy tego raportowania powinny być obowiązujące i ściślej określone, powodując ujednolicenie informacji w celu lepszej czytelności i porównywalności danych. Wymagane są zatem pogłębione badania dotyczące wypracowania wspólnych rozwiązań w raportowaniu zintegrowanym. Konieczne jest zbudowanie standardowych narzędzi oraz określenie korespondujących ujęć mających na celu wypełnienie w sposób adekwatny wskazanej luki teoretycznej.

Bibliografia

Accountants for business, *Understanding investors: directions for corporate reporting*, "The Association of Chartered Certified Accountants", June 2014.

Aldea T., *Jak przygotować dobry raport na temat informacji niefinansowych*, „Rachunkowość" 2017, nr 12.

Arnaboldi M., Azzone G., Giorgino M., *Performance Measurement and Management for Engineers,* Elsevier, London/San Diego 2015.

Bagieńska A., *Raportowanie zintegrowane w kreowaniu wizerunku pracodawcy – ocena praktyk polskich przedsiębiorstw*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach" 2018.

Bek-Gaik B., *Sprawozdawczość zintegrowana – przegląd badań*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości" 2017, tom 92 (148).

6. Bek-Gaik B., Rymkiewicz B., *Model biznesu w sprawozdawczości polskich spółek publicznych na przykładzie branży energetycznej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2015a, nr 398.

Bek-Gaik B., Rymkiewicz B., *Wpływ CSR na finansowe miary dokonań jednostek*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 854. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2015 b, nr 73.

Bek-Gaik B., Rymkiewicz B., *Sprawozdawczość zintegrowana w praktyce polskich spółek giełdowych*, [w:] B. Micherda (red.), *Sprawozdawczość i rewizja finansowa: uwarunkowania ekonomiczne, społeczne i regulacyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Kraków 2015.

Błach J., *Raportowanie CSR jako element relacji inwestorskich przedsiębiorstwa*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2013, nr 311.

Chojnacka E., Bering A., *Struktura ramowa raportu zintegrowanego – wytyczne a praktyka wybranych przedsiębiorstw*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Zeszyt Naukowy" 2018, nr 160.

Dumitru M., Glavan M.E., Gorgan C., Dumitru V.F., *International Integrated Reporting Framework: A case study in the software industry*, "Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica" 2013, nr 15(1).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/EU z 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/EU w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy, Dz. Urz. UE, L rok 2014, nr 330.

Eccles R.G., Marvinac S., *Improving the Corporate Disclosure Process*, "Sloan Management Review" 1995, Vol. 36, No. 4.

Fijałkowska B., *Raportowanie CSR a kwestie etyki i odpowiedzialności przedsiębiorstw*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2015, nr 396.

Garstecki D., *Raportowanie zintegrowane – nauka normalna czy rewolucja w sprawozdawczości finansowej?*, [w:] B. Micherda (red.), *Sprawozdawczość i rewizja finansowa – uwarunkowania ekonomiczne, społeczne i regulacyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2015.

Hawrysz L., *Przygotowanie spółek giełdowych do ujawniania informacji pozafinansowych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2017, nr 470.

Hońko S., *Wycena – pięta achillesowa rachunkowości?*, [w:] T. Kiziukiewicz (red.), *Problemy współczesnej rachunkowości*, t. 1, „Zeszyty Naukowe US. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2013, nr 61.

IIRC – International Integrated Reporting Council, Towards Integrated Reporting – Communicating Value in the 21st Century, 2011.

IIRC – International Integrated Reporting Council, *Value Creation. Background Paper*, 2013,

http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/08/Background-Paper-Value-Creation.pdf [dostęp: 8.10.2019].

IIRC – International Integrated Reporting Council, The Interantional <IR> Framework. Integrated Reporting, 2013, https://integratedreporting.org/resource/international-ir-framework [dostęp: 30.09.2019].

Kamela-Sowińska A., *Od rachunkowości do opisu gospodarczego*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości" 2014, t. 77 nr 133.

Kamela-Sowińska A., *Tajemnica przedsiębiorstwa a dyrektywa Unii Europejskiej o ujawnianiu informacji niefinansowych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2015, nr 73.

Karmańska A., *The imperative of sustainable growth and reporting integration. Three eras in the corporate reporting development*, „Copernican Journal of Finance & Accounting" 2014a, 3(1).

Karmańska A., *The imperative of sustainable growth and reporting integration. The fourth era in the corporate reporting development*, „Copernican Journal of Finance & Accounting", 2014b, 3(2).

Kwiecińska K., *Wiarygodność zintegrowanego raportu przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, „Studia Oeconomica Posnaniensia" 2015, 3(1).

Krasodomska J., *Sprawozdawczość zintegrowana jako nowy obszar badań naukowych w rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości" 2015, 82(138).

Matuszak Ł., *Czy sprawozdawczość zintegrowana stanie się nowym modelem sprawozdawczym przedsiębiorstwa?* „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach" 2016, nr 284.

Matuszyk I., *Raportowanie zintegrowane w komunikacji przedsiębiorstwa z otoczeniem*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 855. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2015, nr 74, t. 2.

Micherda, B., *Wybrane aspekty ewolucji rachunkowości*, [w:] B. Micherda (red.), *Kierunki ewolucji sprawozdawczości i rewizji finansowej*, Difin, Warszawa 2012.

Niemiec A., *Zintegrowane raportowanie*, „Rachunkowość" 2017, nr 9.

Piosik A., *Zasady rachunkowości zarządczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.

Raulinajtys-Grzybek M., Karwowski M., Świderska G.K., *Raport zintegrowany jako źródło informacji o podejściu przedsiębiorstwa do zarządzania ryzykiem*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości" 2018, 98(154).

Remlein M., *Doświadczenia polskich grup kapitałowych w zakresie zintegrowanej sprawozdawczości*, „Studia Oeconomica Posnaniensia" 2015, 3(1).

Remlein M., *Koszty i korzyści prezentowania dokonań przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego w zintegrowanym sprawozdaniu*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie" 2016, nr 23, t. 2.

Phillips D., Watson L., Willis M., *Benefits of Comprehensive Integrated Reporting: By Standardizing Disparate Information Sources, Financial Executive Can Eliminate the Narrow Perspectives of the Elephant and the Blind Man Parable – and 'See' Beyond Merely Information Silos or Reports*, „Financial Executive" 2011, Vol. 27, No. 2.

Samelak J., *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2013.

Sikacz H., *Wskaźniki ekonomiczne w raportach zintegrowanych wybranych grup kapitałowych – wyniki badań*, „Studia Oeconomica Posnaniensia" 2018, Vol. 6, nr 2.

Sobczyk M., *Podstawy teoretyczne koncepcji zintegrowanego raportowania*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Zeszyt Naukowy" 2013, 13.

Stępień M., Wydymus Z., *Wybrane kierunki wykorzystania informacyjnej funkcji rachunkowości przedsiębiorstwa*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie" 2005, nr 674.

Szczepankiewicz E.I., *Ewolucja sprawozdawczości przedsiębiorstw – problemy zapewnienia porównywalności zintegrowanych raportów z zakresu zrównoważonego rozwoju i CSR*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 832. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2014, nr 71.

Szczepańska M., *Istotność jako podstawowa zasada zintegrowanej sprawozdawczości przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, „Studia Oeconomica Posnaniensia" 2015, 3(1).

Świderska G.K., Bek-Gaik B., *Dokąd zmierza raportowanie biznesowe?*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach" 2016, nr 274.

Tidd J., Bessant J., *Zarządzanie innowacjami. Integracja zmian technologicznych, rynkowych i organizacyjnych*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011.

Walińska E.M., *Zintegrowany raport – początek końca sprawozdania finansowego?*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości" 2015 t. 82 (138).

Walińska E., Bek-Gaik B., Gad J., *Informacje finansowe i niefinansowe w raporcie zintegrowanym – praktyka spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości" 2018, tom 100 (156).

Wołczek P., *Development of the CSR concept in Poland – progres or stagnation?*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2015, nr 387.

Zysnarska-Dworczak B., *Wiarygodność raportowania zintegrowanego w świetle strategiczno-informacyjnego paradygmatu rachunkowości*, „Studia Oeconomica Posnaniensia" 2015, 3(1).

Stępień K., *Sprawozdanie z sytuacji finansowej (bilans) w świetle obecnych regulacji*, [w:] B. Micherda (red.), *Kierunki ewolucji sprawozdawczości i rewizji finansowej*, Difin, Warszawa 2012.

Zhou S., Simnett R., Green W., *Does Integrated Reporting Matter to the Capital Market?*, „Abacus" 2017, t. 53, nr 1.

Nota o Autorach:
***Dr Aleksandra Szewieczek** – adiunkt w Katedrze Rachunkowości, Kolegium Finansów, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach.*

***Mgr Iwona Franczak** – asystent w Katedrze Rachunkowości, Kolegium Finansów, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach.*

Author's Resume:
***Aleksandra Szewieczek**, Ph. D., Assistant Professor in Department of Accounting, College of Finance, University Economics in Katowice.*

***Iwona Franczak MSc**, assistant in Department of Accounting, College of Finance, University Economics in Katowice.*

Kontakt/Contact:
Aleksandra Szewieczek
e-mail: aleksandra.szewieczek@ue.katowice.pl

Iwona Franczak
e-mail: iwona.franczak@ue.katowice.pl

Wkład poszczególnych autorów w przygotowanie publikacji:
The contribution of particular co-authors to preparation of the paper:
Aleksandra Szewieczek – 50%, Iwona Franczak – 50%.